

Latgališu woceleite

Latgali var tikai mīlēt

Kāds ir latgalietis vērtībās, raksturā un darbos?

Egita Terēze Jonāne

“Latgališu woceleite” šoreiz palūkojās uz latgalieti, kāds viņš ir, ar biedrības “Kroma kolna bruoliste” vadītāja, latgaļu koka pils Andrupenes pagastā līdz-autora, latgaliešu kultūras balvas “Boņuks” laureāta, liela latgalieša Aleksandra Lubāna un “Vietējās Latgales Avīzes” lasītāju acīm.

Aleksandrs Lubāns:
“Latgalīšam ir svareiga
vītys pīdareiba”

Aleksandrs Lubāns: «Muote, tāvs, dzeds, baba i es – visi latgalīši»

Latgalīšs – taidas asu bejs vysu dzeivi. Muote, tāvs, dzeds, baba i es – visi asom latgalīši. Nikas nav pījaukts. Kaut gon ar tū genetikū ir tai. Muna muosa, kura dzeivoj Amerikā, taiseja genetikys analizis, nu i 99,7 % asom baltiskuos izcelsmis. Balti ir tī poši lītuvīši, latgaļi, kas atceļova iz šejini.

Vysu šitū dzeivi asu runovs latgaliski – sātā, skolā, ar draugim. Vysa muna dzymta gon nu muotis pusis, gon nu tāva pusis nuok nu Ludzys. Es vīnmār soku, ka latgalīšu volūdai ir daudzys izlūksnis, i maņ bierneibā beja Ludzys izlūksne. Visi darbeibys vuordi, kuras runovu, beidzēs ar -ļa: skrīšļa, nasļa. Leidz 1979. godam, kod nūdaga sāta ar vysim lūpim, mes dzeivovom Bekšūs i runovom ar -ļa. Tod puorguojom dzeivuoit iz Pušu, i tur jū izlūksnē beja daudz cytaižuoku vuordu, i muni vuordi ar -ļa vītejim lykuos jūceigi. Dzeivis godi mani salauze, es vairs narunoju Ludzys izlūksnē ar -ļa. Tagad asu Maltā, bīži Rizeknē i Andrupenē, i Šķaunē, varātu byut, ka izlūksnis ziņā asu kaut kur pa vydu. (Smejas)

Kotram latgalīšam ir sovs piļskolns

Mes, latgalīši, asom piļskolnu dzymtu piecteci, i, ja runojom globāli, kotram latgalīšam – vyrsaišam (saimis golvai voi zemniķu saimnīceibys saiminīkam) ir sovs dzymtys piļskolns (sāta, zeme, saime...) Latgolā. Latgalīšim, kuri prosa, kū maņ dareit, es soku: nāpuordūd tāva zemi, sātu, ari tod, ja esi Reigā voi Irējā. Ja esi puordevs tāva zemi, bet sapeļniejs nauđu, nu, napierc zemi Zemgalē voi pi Reigys, dor tū Latgolā, tamdeļ ka tī beja tovi dzeds i baba, tovi muote i tāvs. Brauc iz tū vītu, īdadzynoju uguns-kuru, uzslīn telti (ja sātyš vaira nav), īstuodej ūzūlu. Varbyut īsi pa aizaugušu lauku vai izcierstu mežu leidz sovam piļskolnam (sātai), bet tī tu var pabyut pats ar sevi, padūmuot par sovu saimi, dzymtu, Latgolu, tī tu var sasaukt saimi (bārnus, muosys, bruolānus, vysus sovejūs) i pabyut kūpā dorbā voi svātkūs. Tai tu var sagloboit sevi kai latgalīti, tai tu var sagloboit Latgolu.

Vuicejūs Ūgris tehnikumā par mežsorgu, i mes jau jutom, ka Latveja byus breiva, ka suokšis kapitālisma laiks, bet kas kapitālismā ir vierteigs – zeme. I es nūpierku zemi. Tod struodovu par mežsorgu, apsekovu viesturiskūs objektus, piļskolnus, kur mežu cierst navar, i pats suoku pieiteit latgaļu piļskolnus. Dzieržu, ka izpuordūd 1800 ūzūlu stuodus Žīgurūs, prūtams, es nūpierku tūs i sastuo dieju sovā zemē. Tūreiz žurnaliste Anna Rancāne uzraksteja «Dīnā», ka Aleksandrs Lubāns stuoda ūzūlu birzi 1,5 ha zemes. Tū uzsynova trejs bruņinīki – Imants Zīdūns, Ēriks Hānberbgs i Aivars Berķis, kas meklēja taidus meža dīvaiņus kai es, i atbrauce pi manis. Sarunys beja garys, garys, tamdeļ jī nadaguo da tai munai ūzūlu birzei. Saguo

tai, ka Hānberbgs maņ soka: – «Vai tu vari parādīt, ka Latgalē uz piļskalnu ir arī kaut kas uzcelts.» Bet es asu latgalīšs, latgalīšam ir gryuts pasceit, ka nikas nav uzcelts. Tod 2007. godā bebri suoka nūguozt munu privātū mežu, jauču jū dambus, bet saprotu, ka 6,5 ha meža ir bebru nūpludynuoti. 2009. godā saprotu, ka asu bezspieceigs pret bebrim, ka kūku ir daudz, i ka juosuok ceļt latgaļu pili. Paļdis par atbolstu visim Latgolys patriotim, kuri atbalsteja latgaļu piļs ceļtnīceibu Andrupenē.

Maņ pošam, i, es dūmoju, kotram latgalīšam, ir svareigs dūtais vuords. Ja tu maņ soki, ka, pīmāram, kopejis kružka moksoj pīci eiro, as naapstreidu, lai gon tei var moksoit pīcdesmit centu. Maņ juobyut sovai golvai, voi es moksoju voi namoksoju, voi es doru voi nadoru. Ja jā, ta jā, ja nā, ta nā.

Ja tu esi vārts sovā dorbā voi dzīduošonys šovā, latgalīšs stuovēs i kriss par tevi, jis izsiss nu telepona pīdeju kreditu šytamā šova bolsojumā. I tikkū latgalīšs jūit, ka jū suok izmontuot, jis strauji pagrīž muguru i tī prūm. Mes asom atvārti i vīsmīleigi, tū var izbaudeit Kroma kolna i cytūs svātkūs i vysu muojuos.

Latgalīšam lyugt – tys ir grāks, jys lobuok īdūs (tikai na «kukuli», bet pateiceibu gon), i ja myusim īdūd tik, cik asom peļniejuš, mes varam pījimt i pasceit paļdis.

Latgalīšam puori ir guojuši vysaidi vaļdnīki, kotrs ir guojs ar sovu varu i spēku, bet mes asom kaut kai protuši atsajaunuot, restartietīs. Šudiņ Latvejā i Latgolā vyss – volūda, vierteibys, dorbs – vyss turās iz vītejim entuziasim. Tagad, maņ līkās, latgalīšam i latvīšam ira kuortejais puorbaudejums, i ja mes napatūrēsīm vysu latgaliskū i latviskū, tod, kai es soku, byus vairs tikai džinsi.

Kū latgalīšs napuordūs ni par kaidu nauđu

Latgalīšam ir svareiga dzymta, saime, kas tod sovu dzymtu ceļš i dareis stypru, ja na tu pats. Jam svareiga i tei socialo vide, vīta, sāta, kur jis dzeivoj tagad, kur var uzkluoit goldu i sasaukt sovejūs. Es pats asu izpietejs sovu dzymtu leidz pat tyukstuts septeni symtajim godim, i muna dzymta nuok nu Ludzys, nu tuos vītys, kur ir Soidu kopī. Bet iz vairuok kai treisdesmit pīdareigajim (tī ira dzedi, babys, jū bruolāni, muoseicys) tī ira kaidi ostoņi kopī, sakūpu tūs visim kopusvātkim i sveceišu vokorim. I tagad es dūmoju, ka varbyut juozlīk monuments sovai dzymtai. Es pats naasu puordevs zemi i nikod napuordūtu tāva kopu, lai tī byutu ceļš vai izguoztuve. Latgalīšam kopī ir svāta līta.

I kod latgalīšs stuosta par Latgolu, soka – muna lelūo Latgola, muna meiluo Latgola (tikmer latvīts – muna mozuo Latveja). Latgalīšs napuordūs sovu zemi ar sātu, ar uguns-kura vītu, ar svātvītu..., latgalīšs napuordūs sovu Latgolu.

Aleksandrs Lubāns stāsta Latgales vēsturi un māca latgalieša dzīvesziņu jaunajai paaudzei

Lasītāju viedoklis

Ieva Trimalniece: «Esmu vidzemniece un Latgalē dzīvoju no 1991. gada, tātad sanāk jau 32 gadus. Sākuma gados nemaz nesapratu, ko latgalieši runā savā ļoti skaistajā valodā. Tagad gan visu saprotu. Sākumā es nesapratu, kāpēc kaimiņš nāk pie mums uz mājām un piedāvā zivis. Vienkārši tāpat. Tāpēc, ka kaimiņš. Tad vēl nezināju, ka latgalieši ir viesmīļīgi un dāsni, sirsnīgi. Un ļoti patiesi. Ja ko saka, tad saka tā, kā tas ir. Nemeķlējot vārdus kabatā. Vēlāk, organizējot un izbraukājot skaistākos Latgales puķu dārzus, kopā ar «Vietējo Latgales Avīzi», es pilnā mērā izbaudīju Latgales cilvēku dāsni sirdis un mierīgo valodu. Katra dārza saimniece par savu dārzu stāstīja vienkāršiem vārdiem, taču varēja just cik ļoti dārzs ir dārgi tuvs. Būt latgalietim, manuprāt, tas nozīmē būt īstam, patiesam cilvēkam. Kurš runā skaidru un saprotamu valodu. Un kuram, noteikti, ir veselīga humora izjūta. Var arī pats par sevi vietā un laikā pasmieties. Tā no sirds labdabīgi.»

Arvīds Gļauda: «Es esmu latgalietis – dzimis, audzis Latgalē, māte, tēvs latgalieši, visi runājām latgaliski. Mācos rakstīt latgaliski. Es sevi nevaru iedomāties bez latgaliešu valodas, tā ir mana valoda, mana vide, kur dzīvoju. Viennozīmīgi esmu Latgales patriots.»

Aivars Mackevičs: «Latgals prūt latgaļu volūdu, pa lelam īvāroj katūlu i pogoonu tradicejis, labi vīsmīleigs, bet var īdūt ari dunku. Meil sovu nūvodu. Var byut kluss i kautreigs, bet var pajimt karūgu i tī kai pyrmais.»

Iļze Griezāne: «Latgalietim ir īpaša un ļoti laba humora izjūta. Bez tās – nekā.»

Meldra Gailāne: «Latgalietis ir tāds pats cilvēks, kā visi pārējie. Pievienotā vērtība – vismaz divas dzimtās valodas, jo parasti latgaliešu saimēs zina gan latgaliešu, gan latviešu valodu. Latgalietis, vairāk nekā latvietis parastais, ir bijis krustcelēs starp divām civilizācijām – austrumu un rietumu, un iemācījies sadzīvot un izdzīvot. Latgalietis ir viesmīlīgs, bet tomēr prot pastāvēt par savu sētu. Latgalietis ir spītīgs, viņš noklausīsies kungus, bet vienalga izdarīs, kā pats gribēs. Latgaļu cilts valoda ir viens no latviešu valodas pamatiem un latgaļu karogs ir Latvijas karogs, vismaz tā vēsta nostāsti. Ir forši apzināties, ka bez latgaliešiem nebūtu Latvijas.»

Renāte Andīņa: «Latgalietis mostas agri... uzreiz velk darba drēbes, jo latgalietim nav citu variantu... viņa dzīve ir darbs... viņš paēd kārtīgas brokastis, jo nezina, vai būs laiks paēst pusdienas... diena latgalietim paiet ātri... taču darba aizņemībā latgalietis prot saskatīt dabas skaistumu... arī sīkumos... – rasa... sarma... kukaiņītis... vēl latgalietis prot svīnēt... – ģimenē... ballītē... kapusvētkos... latgalietis mīl viesus... lai tas būtu tikai nejausi ieklīdis garāmgājējs... pajautās... varbūt kafiju? Jā... galvenais zīmogs latgalieša portretā ir darbs... skaļi smieklī un sveicienam pastiepta roka ar vārdiem... Vasals!»

Santa Dzalbe-Sologuba: «Latgalieti raksturo viesmīlība, patiesa mīlestība un patriotisms par Latgali. Īstam latgalietim Latgale ir vismīļākā vieta pasaulē, kur zāle ir zaļāka, debesis zilākas un ezeri dzidrākie.»

Alja Bartuševiča: «Latgalīšs ir cylvāks, kurš ir cīšs prosts i ļūti vīsmīleigs. Kod latgalīšs vuorej zapti, jis izvuoreis spani, kod latgalīšs skuobēs gurķus, jis īskuobēs tik, ka pats apēst navarēs. Mes latgalīši asom tī, ar kurim vysuos moluos byus jautri, mes asom struo diegi i kuorteigi, a vēj ite ir vysyskaistuoki puīši i vysprysuokuos meituškys, vysgorduokuos kļockys i maize.»

Kristīne Nicmane: «Latgaļi ir ļoti dāsni, sirsnīgi, mīl atgriezties pie radiem, vecākiem pēc skolu beigšanas, noteikti ļoti izteikti svin svētkus, pucejās. Latgaļi sev retāk pērķ, bet bagātīgi apdāvina tuvos. Nekad nenes tukšu trauku. Mīl «handmade» un paši padarbojas. Kopš esmu Latgalē, ik dienas priecājos būt te, tiešām tādi savējie.»

Šis projekts tiek realizēts ar Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas "Latviešu vēsturisko zemju attīstības programma" finansiālu atbalstu